

BIND MAAR IN VAN MIDDELEEUWS PERKAMENT TOT EEN JAARGANG DONALD DUCK

Geen groter plezier dan een passend omslag maken voor een zelf ingebonden boek. Of een oud geschrift in oude glorie te herstellen. Handboekbinder Henk Francino (70) is eraan verslingerd. 'Ik heb nog dozen vol bijzondere boeken staan die ik wil binden.'

Tekst: Marlies Jansen | Fotografie: Wim Lanser

Het boek wordt in de pers geklemd voor de afwerking.

Laden vol loden letters die worden gebruikt voor de oude drukpers.

Alles in het atelier van Henk Francino ademt liefde voor het ambacht van handboekbinden en voor het 'ouderwets' drukken van boeken. Maar waarom bungelt er in vredesnaam een föhn boven het werkblad? "Die gebruik ik om moderne lijmen snel te laten drogen." Aan de muur hangen verder rollen linnen in verschillende kleuren, en in een grote open kast links liggen rollen leer, papier voor schutbladen en fileten – een soort stempels om de boekbanden van motieven te voorzien. Een verrijdbaar wagentje bevat vouwbeneden, scharniergaas, snijmiddelen, kwasten in alle soorten en maten, rilhoutjes om papier een mooie vouw te geven en dunbeitels om het leer dat in de scharnieren komt, dunner te maken. Blikvanger is de oude drukpers achter in het atelier. "Als je aan het boekbinden bent, moet je ook de titel erop maken. Dan ben je met letters bezig en kom je al snel bij een drukpers terecht." Samen met zijn vrouw Martha bewoont Henk een voormalig pakhuis met uitzicht op de IJssel

De kunst van het boekbinden

Henk Francino geeft in zijn atelier in Deventer cursussen boekbinden. Dit najaar staat een beginnerscursus op het programma, kijk op www.boekkunst.nl voor data. Ook in de rest van het land worden cursussen of workshops gegeven, deze zijn te vinden op de website van de Stichting Handboekbinden, www.stichting-handboekbinden.eu.

aan de rand van de historische binnenstad van Deventer. Beroemd om het Dickens Festival en natuurlijk vanwege de Deventer Boekenmarkt. Van boeken en lezen hield hij al voordat hij Engelse taal- en letterkunde en cultuur ging studeren in de jaren zeventig. Tijdens zijn studie vroeg hij zich steeds vaker af hoe hij al die essays en scripties moest ordenen en bewaren. Een studievriend had een vader die les gaf in boekbinden. Al gauw was Henk verslingerd aan dit ambacht. Hij volgde verschillende opleidingen in Engeland, België en Nederland. Aanvankelijk was het een hobby, maar nadat hij een paar jaar voor de klas had gestaan als docent Engels hakte hij de knoop door: hij werd zelfstandig boekbinder. Daar haalde hij meer voldoening uit.

HOUTEN KRAFT

De boekbinder vertelt honderduit terwijl hij zijn werkplaats laat zien. Over het goud dat vroeger werd gebruikt om boeken te versieren, wat te duur en te tijdrovend werd toen de massaproductie van boeken op gang kwam tijdens de industriële revolutie. Over de eiwitten die als kleefstof werden gebruikt om goud op het omslag te laten hechten. En natuurlijk over de geschiedenis van het boekbinden, een ambacht dat zijn oorsprong vindt in het Verre Oosten en via het Middellandse Zeegebied naar onze omgeving is gekomen. "Het boekbinden zoals wij dat nu kennen, ontstond rond 300 na Christus. De kennis breidde zich uit naar West-Europa door kerken en kloosters, want geletterdheid vond je vroeger vooral in het geestelijk leven." In de middeleeuwen ontstonden veel technieken en vormen van afwerking. Er werd vaak gebruikgemaakt van materialen die ter plekke aanwezig waren, zoals leer van geiten en runderen. Voor het omspannen van bijbels werd hout gebruikt, maar de lijmsorten waren vrij zwak. "Pas tegen het eind van de middeleeuwen kwamen er stevigere lijmen, toen men het collageen uit de beenderen van dieren ontdekte." De chemische lijmen zoals we die nu

'Het is mijn doel om de ziel van een boek in ere te houden'

De rug is versierd met velletjes bladgoud die erin zijn gestanst.

Met een filet kun je bladgoud aanbrengen op de rug van een boek.

kennen, gebruikt Henk ook. Behalve bij restauraties, dan kiest hij voor oude kleefstoffen. Het oudste boek dat hij onder handen heeft gehad, was een handschrift uit de veertiende eeuw. "Het kwam uit Groningen en was een verslag van wat daar op bestuurlijk gebied plaatsvond. Welke mensen waren er in dienst, welke contracten waren er afgesloten?" Het was trouwens van perkament, want papier kwam in Nederland pas rond 1500 in zwang.

1000 BOEKEN PER UUR

Tegenwoordig laat bijna niemand nog handmatig boeken inbinden. "Behalve een enkele dichter die zijn werk in eigen beheer uitgeeft. In de moderne boekbinderij worden makkelijk 1000 boeken per uur geproduceerd, dan ben ik met één boek pas op een derde." Soms heeft hij een particuliere klant die jaargangen van Donald Duck of een andere tijdschrift wil laten inbinden. Of een verzameling strips. Maar in

Het werk van een boekbinder is verschoven richting restaureren en conserveren.

de loop der jaren zijn de werkzaamheden meer verschoven richting het restaureren en conserveren van boeken voor gemeentelijke archieven, musea en bibliotheken.

Hij geniet ervan om met zijn handen te werken en tegelijkertijd zijn hoofd te gebruiken. "Dat is het mooie aan boekbinden. Ik kreeg eens een incunabel, een boek uit de vijftiende eeuw dat is gezet met losse letters en is gemaakt met houten platten. Het achterplat was gebarsten en zat los. Ik wilde zo min mogelijk veranderen om de ziel van het boek in ere te houden. Bovendien was het plankje maar 4 millimeter dik en moest het geheel wél sterk worden. Het was echt puzzelen: hoe verbind ik alle elementen zodat het boek sterk wordt, maar de restauratie nauwelijks zichtbaar is?"

GOUD OP DE SNEDE

In de loop der eeuwen zijn verschillende bindstijlen ontstaan. Hij haalt een stapel boeken uit zijn werkplaats, waaronder het 'Encyclopedisch handboek modern denken'. Het is een boek uit de jaren vijftig, maar tijdens een workshop heeft hij het op middeleeuwse wijze gebonden, compleet met de typerende ribben op de rug. En kijk, dit boek is gebonden op de klassieke of Engelse wijze, en dit is een Franse band. Creativiteit kan hij ook kwijt in de afwerking van het boek. Zo kun je de snede bewerken met goud of een spikkelmotief, of iets anders wat past bij de inhoud. En wat te denken van het omslag? "Ik heb nog een boek liggen dat is geïnspireerd op Franciscus van Assisi en zich afspeelt in Noord-Italië. Op het omslag wil ik een berglandschap in reliëf aanbrengen."

'Steeds meer mensen ontdekken dat alleen met je hoofd werken ook niet alles is'

Al is Henk met pensioen, hij werkt nog steeds graag. Maar geen grote opdrachten meer. En 's avonds gaat hij, puur voor de lol, opnieuw aan de slag met boeken. Bijvoorbeeld voor De Hanzepersen, een regionaal drukkerscollectief. "We maken bijzondere boekjes in afwijkende vormen, vaak van traditionele materialen en gedrukt met loden letters." Op zolder staan trouwens dozen vol nog in te binden boeken. "Mooie uitgaven, gedrukt op prachtig papier. Of exemplaren voor wedstrijden in het buitenland waarvoor ik me had opgegeven, maar waaraan ik toch niet mee heb gedaan."

MET DE HAND

Er is nog maar een handjevol professionele handboekbinders in Nederland. Het beroep gaat verloren, dat beseft hij, maar als hobby blijft het ambacht bestaan. "Laatst heb ik twee grafisch ontwerpers een cursus gegeven. Ze vonden het leuk om bijzonder presentatiemateriaal te maken om hun werk aan de man te brengen. Ook wilden ze met hun handen werken in plaats van alleen maar achter een beeldscherm. Steeds meer mensen ontdekken dat alleen met de kop werken ook niet alles is."

Zo word je handboekbinder

In Hilversum zit de enige opleiding die Nederland telt om professioneel handboekbinder te worden: de Vakopleiding Handboekbinden. Deze duurt twee jaar en beslaat een avond per week. Kijk voor meer informatie op www.vohb.nl.